

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Географічний факультет

Кафедра географії України

П.О. Масляк

І.В. Кочеткова

***РОЗВИТТОК ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ
ТА НАУКИ В УКРАЇНІ***

навчально-методичний комплекс
для студентів спеціальності 014 Середня освіта
освітньої програми «Географія»

Київ – 2024

УДК 091 (477)

Масляк П.О.

Розвиток географічної науки та освіти в Україні: навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності 014 Середня освіта освітньої програми «Географія» (електронне видання) / П.О. Масляк, І.В. Кочеткова. – К., 2024. – 36 с.

Рецензенти:

Петрина Н.В., кандидат географічних наук, доцент кафедри географії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Сайчук В.С. кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародного туризму та країнознавства Національного авіаційного університету

Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол №9 від «27» лютого 2024 року)

Навчально-методичний комплекс присвячений вивченню історичних аспектів становлення та розвитку географічної науки та освіти в Україні. Зміст навчально-методичного комплексу розкриває структуру дисципліни «Розвиток географічної науки та освіти в Україні», основні навчальні цілі та програмні результати. Містить розгорнуту програму дисципліни та зміст семінарських занять.

Рекомендовано для студентів які здобувають освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра освітньої програми «Географія» зі спеціальності 014 Середня освіта географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗМІСТ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДИСЦИПЛІНИ	9
<i>Семінарське заняття 1. Історичні виміри і парадигми національної географії</i>	9
<i>Семінарське заняття 2. Українські землі у працях давніх географів</i>	11
<i>Семінарське заняття 3. Географічні знання і освіта за часів Київської Русі</i>	12
<i>Семінарське заняття 4. Знання про українські землі в середньовіччі та до кін. XVIII ст.</i>	14
<i>Семінарське заняття 5. Українська географія в часи входження України до складу різних імперій</i>	17
<i>Семінарське заняття 6. Географічна наука і освіта в незалежній Україні</i>	21
<i>Семінарське заняття 7. Географічні школи в Україні</i>	25
<i>Семінарське заняття 8. Визначні вітчизняні географи</i>	27
<i>Додаток. Основні віхи формування географічної науки та освіти України</i>	31

Робоча програма навчальної дисципліни

1. **Мета** дисципліни – ознайомлення студентів з історією розвитку географічної освіти та науки в Україні. Звернути їхню увагу на глибокі корені географії в нашій державі.

2. **Попередні вимоги** до опанування або вибору навчальної дисципліни (за наявності):

а) успішне опанування матеріалу дисципліни «Методи та викладання географії», «Географія України», «Історія розвитку географічної освіти»;

б) знання та розуміння предметної області географії як науки та навчальної дисципліни.

3. **Анотація навчальної дисципліни:** дана навчальна дисципліна присвячена вивченню історичних аспектів становлення та розвитку географічної науки та освіти в Україні.

При вивченні дисципліни основна увага звертається на розуміння майбутніми педагогами як етапів розвитку географії в нашій країні, так і створення бази для розуміння її перспектив у постійно змінній суспільній ситуації.

4. **Завдання (навчальні цілі):** полягають у формуванні у студентів знань з історії географічної науки та освіти, зокрема:

Знання та розуміння предметної області географії (ЗК-1).

Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК-11).

Здатність належно використовувати географічну термінологію, ефективно і вільно передавати географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами. (ФК-4).

Уміння організувати роботу учнів за рівнями засвоєння навчального матеріалу та застосовувати методи діагностування навчальних досягнень учнів з географії, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до вибору життєвого шляху (ФК-8).

Здатність до планування, організації та проведення навчального процесу, документувати і звітувати про результати (ФК-9)

5. Результати навчання за дисципліною:

Результати навчання (1. Знати; 2. Вміти; 3. Комунікація; 4. Автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці дисципліни
Код	Результати навчання			
1.1.	Основи історичної географії	Лекція, самостійна робота	Тестування	10
1.2.	Простір і час в суспільному розвитку	Лекція, самостійна робота		
1.3.	Парадигма національної географії	Лекція, самостійна робота		
1.4.	Географічна спадковість часових проявів України	Лекція, самостійна робота	Тестування	10
1.5.	Принципові потреби в географічних знаннях	Лекція, самостійна робота		
1.6.	Сутність просторово- часових аберацій	Лекція, самостійна робота		
2.1.	Аналіз історичних артефактів з географічним змістом	Лекція, семінар, самостійна робота	Захист проєкту	55
2.2.	Розробити схему взаємодії географічної науки України під час її входження до складу імперій	Лекція, самостійна робота		
2.3.	Проєкт: фізико-географічна наукова школа України	Лекція, самостійна робота		
2.4.	Проєкт: суспільно- географічна наукова школа України	Лекція, самостійна робота		
3.	Самостійне опанування навчальних посібників Т. Діброви	Семінар, самостійна робота	Захист реферату	15
4.	Самостійне опанування навчальних посібників М. Паламарчука	Семінар, самостійна робота	Захист реферату	10

6. Співвідношення результатів навчальної практики із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	1.6.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3	4
Програмні результати навчання												
Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в галузях предметної області географічних наук. (ПРН 1)											+	+
Знати і застосовувати теорії, парадигми, концепції та принципи в галузях предметної області географії відповідно до спеціалізації (ПРН 11)	+	+	+	+		+		+				
Знати та розуміти принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти (рівень базової/профільної середньої освіти). Уміти застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності. (ПРН 21)					+		+		+	+		

7. Схема формування оцінки.

7.1. Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами активності на лекціях, виступах та семінарських заняттях, захисту реферату та заліку.

Семестрове оцінювання:

1. Лекційна активність: РН 1.1 -1.6 (знання) – 20 балів
2. Виступи на семінарах: РН 2.1 – 2.4 (вміння) – 30 балів
3. Підготовка реферату: РН 3; 4 (комунікація, автономність та відповідальність 20 балів).

Підсумкове оцінювання у формі заліку, передбачає захист студентами рефератів (40 балів).

7.2. Організація оцінювання

Контроль за роботою студента здійснюється протягом усього семестру на відповідних заняттях а також шляхом самостійної роботи студентів над рефератами (проектами). Студенти готують відповідні доповіді на семінарські заняття, які вони надсилають на електронну скриньку викладача не пізніше за день до заняття.

7.3. Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни.

Тематичний план лекцій і семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1.	Тема 1. Вступ до курсу	2	-	-
2.	Тема 2. Археологічні знахідки в Україні з географічним змістом	2	-	-
3.	Тема 3. Історичні виміри і парадигми національної географії	2	4	10
4.	Тема 4. Українські землі у працях давніх географів	2	2	10
5.	Тема 5. Географічні знання і освіта за часів Київської Русі	2	2	10
6.	Тема 6. Знання про українські землі в середньовіччі	2	2	10
7.	Тема 7. Українська географія в часи входження України до складу різних імперій	2	2	10
8.	Тема 8. Географічна наука і освіта в незалежній Україні	2	2	10
9.	Тема 9. Географічні школи в Україні	2	4	10
10.	Тема 10. Визначні вітчизняні географи	2	2	10
	Всього	20	20	80

Загальний обсяг

Лекцій -20

Семінарські заняття -20

Самостійна робота – 80

Рекомендовані джерела:

1. Географічний факультет у персоналіях / Олійник Я. Б., Бортник С. Ю., Гродзинський М. Д., Дмитрук О. Ю. та інші. — К., 2008.
2. Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. — Тернопіль: Підручники і посібники. [випуски 16-34]. – Режим доступу: <http://www.library.tnpu.edu.ua/index.php/naukazap/1099-istgeograf>
3. Історія української школи і педагогіки. Хрестоматія -К.: Знання, 2003. - 766 с.
4. Масляк П.О., Шищенко П.Г. Хрестоматія з географії України. -К.: Генеза, 1994. – 447с.

5. Методика викладання географії в школі / С.Г. Кобернік, Р.В. Коваленко, П.О. Масляк, О.Я. Скуратович -К.: стафед -2, 2000. -318с.
6. Шаблій О. Основи загальної суспільної географії. -Л.: ЛНУ, 2003. -443с.
7. Шаблій О. Суспільна географія. кн.1. -Л.:ЛНУ, 2015. -809с.
8. Шаблій О. Суспільна географія. кн.2. -Л.: ЛНУ, 2015 – 705с.
9. Шевчук С. Суспільна географія в Україні. -Полтава: АСИІ, 2017. -483с.
- 10.Шипович Є.Й. Методика викладання географії. -К.: Вища школа, 1981. - 173с.
- 11.Шкільна географія в Україні. -К.: Хрещатик, 1994. -109с

Семінарське заняття 1.

Тема 1. Історичні виміри і парадигми національної географії

Мета: сформувати уявлення про потребу вивчення історії географічної науки і освіти, її важливість для формування професійних компетентностей майбутнього вчителя географії.

Завдання: аналізуючи доступні інформаційні джерела, підготувати усну доповідь на одну з наведених у переліку тем; ознайомитись зі змістом наукових напрямків «історична географія» та «історія географії», окреслити сутнісні відмінності між ними, наводячи приклади вживання цих понять у науковій літературі; зазначити інформаційні джерела історико-географічних досліджень, означити проблеми їх підбору та інтерпретації; визначити місце історико-географічних досліджень у системі географічних досліджень та їх міждисциплінарне значення; обґрунтувати потребу у вивченні історії географії майбутніми вчителями, її цінність для формування фахових компетентностей вчителя-географа та шляхи подальшого використання набутої інформації при підготовці уроків географії.

Перелік питань, що розглядаються:

1. Історія географії – сутність наукового напрямку і освітньої дисципліни
2. Історична географія - сутність наукового напрямку
3. Сутнісні відміни між науковими напрямками «історична географія» і «історія географії»
4. Інформаційні джерела історико-географічних досліджень
5. Історія географії у системі географічних досліджень
6. Значення вивчення історії географії для підготовки учителів географії

Рекомендовані джерела:

Ferretti F. History of Geography (Not Identical to Historical Geography)/D.Richardson, N. Castree, M. Goodchild, A. Kobayashi, W. Liu, R. Marston. // International Encyclopedia of Geography, 1, Wiley, pp.1 - 6, 2021, Режим доступу: <https://hal.science/hal-03184670/>

Keighren I. M. Teaching the history of geography: Current challenges and future directions/ I. M. Keighren, J. W. Crampton, F. Ginn, S. Kirsch, A. Kobayashi, S. N. Naylor & J. Seemann //Progress in Human Geography. – 2017. – 41(2). – pp. 245-262. <https://doi.org/10.1177/0309132515575940>

Вербиленко Г. Передумови становлення історико-географічних досліджень в Україні. / Г. Вербиленко //Регіональна історія України. - 2015. - №9. – С. 175-182. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/160665/13-Verbylenko.pdf?sequence=1>

Верменич Я. Роль історико-географічних досліджень у становленні регіоналістики / Я. Верменич// Історико-географічні дослідження в Україні : Зб. наук. пр. — 2006. — Число 9. — С. 5-20. Режим доступу:

- <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/54221/01-Vermenych.pdf?sequence=1>
- Влах М. Р.* Історія географії: навч. посібник/ М.Р. Влах. - Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. - 338 с.
- Денисик Г.* Розвиток комплексних природничих досліджень в Україні / Г. Денисик // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. — 2019. — Число 14. — С. 18-25. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182592/05-Denysyk.pdf?sequence=1>
- Жупанський Я.І.* Історія географії в Україні: Посібник. Видання друге, доповнене / Я.І.Жупанський. - К., 2006. - 275 с.
- Котляр Ю. В.* Історична географія. Спецкурс з історії : навчальний посібник / Ю. В. Котляр. - Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили. - 2017. - 216 с. Режим доступу: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/205/1/%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%BB%D1%8F%D1%80%20%D0%AE.%D0%92.%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B3%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.%20%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%20%D0%B7%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97.pdf>
- Паславський Т. Б.* Сучасні поняття періодизації в історичній картографії середніх віків та картознавстві України. / Т. Б. Паславський //Рукописна та книжкова спадщина України. - 2002. - №7. - С. 120-130.
- Тодоров В. І.* Історична географія як перспективний напрям розвитку суспільно-географічних досліджень в Україні / В. І. Тодоров // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 4 : Географія і сучасність. - 2014. - №. 20. - С. 53-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_4_2014_20_9
- Шаблій О.* Суспільна географія: у двох кн. Книга друга. Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства: [Вибрані праці] = Human Geography: In two Vol. Volume Two. The Problems of Ukrainian, Regional and Land Studies: Selected Works / Олег Шаблій. - Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2015. - 706 с - Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shablui_Oleh/Suspilna_heohrafiia_Knyha_2_Problemy_ukrainoznavstva_rehionalistyky_i_kraieznnavstva.pdf
- Щодра О.* Історична географія України від найдавніших часів до кінця XVIII століття / О.Щодра. - Львів, 2016. - 296 с. - Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Schodra_Olha/Istorychna_heohrafiia_Ukrainy_vid_naidavni_shykh_chasiv_do_kintsia_XVIII_stolittia/
- Щодра О.* Історична географія: еволюція поглядів на предмет і завдання студій/О.Щодра//Вісник Львівського університету. Серія історична. - 2013. - Вип. 48. - сс. 282-296. Режим доступу: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/16-5.pdf>
- Щодра О.* Історична географія: формування предметного простору і структури дисципліни / О. Щодра //Регіональна історія України. - 2015. - №9. - С. 159-174. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/160664/12-Shchodra.pdf?sequence=1>
- Штойко П.* Методологічні підходи до періодизації становлення новітньої української географії / П. Штойко // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2014. - Вип. 47. - С. 301-305. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2014_47_36
- Олійник Я.* Ретроспектива української суспільної географії: спроба періодизації розвитку/ Я.Олійник, С. Шевчук //Human Geography Journal. - 2020. - вип.28. - С. 17-24. Режим доступу: <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2020-28-02>

Семінарське заняття 2.

Тема 2. Українські землі у працях давніх географів.

Мета: дослідити вплив міжкультурної комунікації на формування знань про окремі території на прикладах відображення географічної інформації про сучасну територію України у творах стародавніх географів.

Завдання: аналізуючи доступні інформаційні джерела, підготувати усну доповідь доповнену презентацією на одну з наведених у переліку тем; охарактеризувати ступінь обізнаності стародавніх народів загалом і вчених-географів зокрема щодо географічних особливостей території сучасної України; визначити роль міжкультурної взаємодії у формуванні уявлень у чужоземців (мандрівників, вчених) про природу сучасної території України, культуру, побут і особливості природокористування місцевого населення.

Перелік питань, що розглядаються:

1. Античні географічні відомості про територію сучасної України
2. Вплив міжкультурної взаємодії місцевих народів, що проживали на території сучасної України, та народів Західної Європи на поширення знань про природу і господарство території сучасної України.
3. Вплив народів Європи на формування топонімів України
4. Розвиток географічних знань про українські землі в епоху Стародавнього Риму.
5. Арабські мандрівники і вчені про українські землі

Рекомендовані джерела:

Атлас історії України – К.: ДНВП "Картографія", 2012. – 152 с.

Влах М. Геродот як предтеча географічного українознавства / М. Влах // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. — 2019. — Число 14. — С. 7-17. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182591/04-Vlakh.pdf?sequence=1>

Влах М. Р. Історія географії: навч. посібник/ М.Р. Влах. - Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. - 338 с.

Геродот. Історії в дев'яти книгах / Геродот [пер., передм. та прим. А. О. Білецького]. – К.: Наук. думка, 1993. – 576 с. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Herodot/Istorii_v_deviaty_knyhakh/

Денисик Г. Розвиток комплексних природничих досліджень в Україні / Г. Денисик // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. — 2019. — Число 14. — С. 18-25. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182592/05-Denysyk.pdf?sequence=1>

Жупанський Я.І. Історія географії в Україні: Посібник. Видання друге, доповнене/Я.І.Жупанський. – К., 2006. – 275 с.

Історія України написана у V ст. до нашої ери Геродотом / [пер. С. К. Спасько]. – Київ: ФОП Стебеляк О.М., 2012. – 144 с.

https://chtyvo.org.ua/authors/Herodot/Istoriia_Ukrainy_napysana_u_V_st_do_nashoi_ery_H_ero_dotom/

- Казакевич Г.* Кельтські етимології топонімів України в історико-етнологічних реконструкціях. / Г. Казакевич//Етнічна історія народів Європи. – 2012. - №38, С. - 33-39. Режим доступу: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2012/38/articles/5.pdf>
- Лучик В.* Етимологічний словник топонімів України / Василь Лучик. [відп. ред. В.Г.Склярєнко]. – Київ: ВЦ “Академія”, 2014. – 544 с. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Luchyk_Vasyl/Etymolohichnyi_slo_vnyk_toponimiv_Ukrainy.pdf?
- Лучик В.* Східні впливи на формування топонімії Центральної України, 2010. Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7cb683ac-e797-45c7-bbed-235cdbbdfc0b/content>
- Чобіт Д.* «Географія» Птолемея як ключ до стародавньої історії України / Д. Чобіт // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. — 2019. — Число 14. — С. 144-181. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182599/12-Chobit.pdf?sequence=1>
- Шаблій О.* Суспільна географія: у двох кн. Книга друга. Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства: [Вибрані праці] / Олег Шаблій. – Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2015. – 706 с - Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shablii_Oleh/Suspilna_heohrafiia_Knyha_2_Problemy_ukraino_znavstva_rehionalistyky_i_kraieznavstva.pdf?

Семінарське заняття 3.

Тема 3. Географічні знання і освіта за часів Київської Русі

Мета: охарактеризувати рівень географічних знань про свою територію та іноземні землі за часів Київської Русі, а також ступінь міжкультурної взаємодії давньоруського населення з іноземними мандрівниками та вченими.

Завдання: аналізуючи доступні інформаційні джерела, підготувати усну доповідь доповнену презентацією на одну з наведених у переліку тем; охарактеризувати ступінь обізнаності іноземців щодо географічних особливостей території сучасної України у часи Київської Русі; визначити вплив перекладної літератури на формування давньоруських географічних уявлень; охарактеризувати рівень географічних знань про свою територію та іноземні землі за часів Київської Русі на прикладі обраних творів.

Перелік питань, що розглядаються:

1. Географічні відомості арабів про Київську державу
2. Територія сучасної України у візантійських хроніках
3. Вплив перекладної літератури на формування давньоруських географічних уявлень ("Шестиднев", "Фізіолог", "Християнська топографія" Козьми Індикоплова)

4. Описи українських земель у літописах Київської Русі
5. "Ходіння" київського ігумена Данила до Єрусалима (1113–1115), як країнознавчий твір

Рекомендовані джерела:

- Влах М. Р.* Історія географії: навч. посібник / М.Р. Влах. - Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. - 338 с.
- Денисюк Г.* Розвиток комплексних природничих досліджень в Україні / Г. Денисюк // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. — 2019. — Число 14. - С. 18-25. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182592/05-Denyshuk.pdf?sequence=1>
- Ігумен Данило.* Житіє і ходіння Данила, руської землі ігумена. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr65.htm>
- Жупанський Я.І.* Історія географії в Україні: Посібник. Видання друге, доповнене/Я.І.Жупанський. – К., 2006. – 275 с.
- Крюков В. Г.* Київська Русь в описах «Віддалених країн» арабського географа другої половини IX ст. Абу Ал-Касима Убайдаллаха ібн Хурдазбіха. / В. Г. Крюков //Сходознавство. – 2006. - №35-36. – С. 40-65. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhodoz_2006_35-36_7
- Літопис руський* / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; Відп. ред. О. В. Мишанич. - К.: Дніпро, 1989. — 591 с. - Режим доступу: <http://litopys.org.ua/litop/lit.htm>
- Морозов А. Г.* Зарубіжна історіографія про Україну (від найдавніших часів до XVII ст.). / А. Г. Морозов, Н. В. Павлова //Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки. – 2018. - №1. – С. 101-110.
- Полежаєв Ю. Г.* Паломницька література (ходіння) як прообраз тревел-журналістики. / Ю. Г. Полежаєв //Держава та регіони. Соціальні комунікації. – 2013. - №1. – С. 89-94. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2013_1_20
- Січинський В.* Чужинці про Україну. - Авгсбург, 1946 р. Режим доступу: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2FSichynsky_i_Volodymyr%2FChuzhyntsi_pro_Ukrainu_vyd_1991.pdf
- Хведченя С.* «Шлях із варягів у греки»: історико-географічний аспект/ С. Хведченя // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – 2011. - №19. – С. 148-168. Режим доступу: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2FKhvedchenia_Serhii%2FShliakh_iz_Variakh_u_Hreky_istoryko-heohrafichnyi_aspekt.pdf
- Шаблій О.* Суспільна географія : у двох кн. Книга друга. Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства: [Вибрані праці] / Олег Шаблій. – Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2015. – 706 с - Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shablii_Oleh/Suspilna_heohrafiia_Knyha_2_Problemy_ukrainoznavstva_rehionalistyky_i_kraieznavstva.pdf?

Семінарське заняття 4.

Тема 4. Знання про українські землі в середньовіччі та до кін. XVIII ст.

Мета: проаналізувати здобутки української географічної науки та освіти у часи Середньовіччя та Нового часу і ступінь вивченості території сучасної України.

Завдання: аналізуючи доступні інформаційні джерела, підготувати усну доповідь доповнену презентацією на одну з наведених у переліку тем; визначити ступінь вивченості території сучасної України у часи Середньовіччя та Нового часу (до кін. XVIII ст.) проаналізувавши конкретні приклади географічної, історіографічної, художньої літератури та картографічні твори тих часів; охарактеризувати тогочасну систему освіти України, дослідити біографії визначних вчених.

Перелік питань, що розглядаються:

1. Згадки про українські землі у Середньовіччі
2. Описи українських земель за вітчизняними писемними джерелами XIV–XVIII ст. (літописи, паломницька література, поетичні твори, картографічні роботи тощо).
3. Україна на іноземних картах XIV–XVIII ст
4. Опис України Гійома Левассера де Боплана. Боплан і картографування України.
5. Діяльність Юрія Котермака (Дрогобича)
6. Формування системи освіти в Україні в період XIV- XVIII ст

Рекомендовані джерела:

Боплан де Г.Л. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що простягаються від кордонів Московії до Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і веденням воєн / Г.Л. де Боплан; [пер. 3 вид. 1660 року]. – Київ : ФОП Стебеляк О.М., 2012. – 168 с.

Браславська О.В. Територія України на картах Г. Боплана у XVII ст. / Браславська О.В., Криловець М.Г.: Вісник Черкаського університету, серія педагогічні науки. – ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015 – Випуск 3 (336). – С. 59-63. Режим доступу: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/3148/1/boplan.pdf>

Буряк О. Стародавні карти України в колекції Томаша Неводнічанського / О. Буряк, Р. Сосса // Історико-географічні дослідження в Україні : Зб. наук. пр. — 2006. — Число 9. — С. 151-162. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/54210/08-Buryak.pdf?sequence=1>

Ваврик С. В. Образ України в козацько-старшинських літописах/ С. В. Ваврик // Zaporizhzhia Historical Review. – 2021. - Випуск 1, №21. – С. 16-24. Режим доступу: <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/1719/1599>

- Величко С. В.* Літопис. Т. 1. / Пер. з книжної української мови, вст. стаття, комент. В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич.— К.: Дніпро, 1991.— 371 с. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/velichko/vel.htm>
- Величко С. В.* Літопис. Т. 2. / Пер. з книжної української мови, комент. В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич.— К.: Дніпро, 1991.— 642 с. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/velichko/vel.htm>
- Вирський Д.* Опис Українських земель у "Polonia" Шимона Стравольського (1632) / Д. Вирський // Історико-географічні дослідження в Україні : Зб. наук. пр. — 2007. — Вип. 10. — С. 46-63. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13166/03-Virsky.pdf?sequence=1>
- Вирський Д.* Українське Подніпров'є в С. Сарницького «Описі давньої та нової Польщі» (1585) / Д. Вирський // Історико-географічні дослідження в Україні : Зб. наук. пр. — 2009. — Вип. 11. — С. 19-35. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13191/03-Virsky.pdf?sequence=1>
- Влах М. Р.* Історія географії: навч. посібник/ М.Р. Влах. - Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. - 338 с.
- Гедьо А.* Значення картографічних матеріалів у вивченні історії Північного Приазов'я кінця XVIII – XIX ст. / А. Гедьо // Історико-географічні дослідження в Україні : Зб. наук. пр. — 2005. — Число 8. — С. 165-178. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/54053/11-Gedyo.pdf?sequence=1>
- Григорович-Барський В.* Мандри по Святих Місяцях Сходу з 1723 по 1747 рік / В. Григорович-Барський; [переклад з давньоукраїн. П. Білоуса]. – К.: Основи, 2000. – 768 с
- Денисик Г.* Розвиток комплексних природничих досліджень в Україні / Г. Денисик // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. — 2019. — Число 14. - С. 18-25. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182592/05-Denysyk.pdf?sequence=1>
- Дзира І.* Літопис Самовидця як джерело історичної топоніміки. / І. Дзира // Спеціальні історичні дисципліни. – 1999. - №3. – С. 136-144. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?I21DBN=EJRN&P21DBN=EJRN&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=IDP=&S21STR=sid_1999_3_136
- Жупанський Я.І.* Історія географії в Україні: Посібник. Видання друге, доповнене/Я.І.Жупанський. – К., 2006. – 275 с.
- Іванюк О.* Міста Наддніпрянської України наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст. у тревелогах англійських мандрівників. / О. Іванюк, А. Чкан // Київські історичні студії. – 2023. - №1 (16). – С. 111–120. <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2023.113>
- Кубійович В.* Географія // Енциклопедія Українознавства. – Львів, 1993. – Т. 1. – С. 362–363. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/encycl/euii028.htm>
- Літопис гадацького полковника Григорія Грабянки* / Пер. із староукр. — К.: Т-во «Знання» України, 1992, — 192 с. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/grab/hrab.htm>
- Літопис Самовидця* / Видання підготував Я. І. Дзира. — Київ: «Наукова думка», 1971. — 208 с. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/samovyd/sam.htm>
- Лозинський Р.* Місіонерські подорожі львівських єзуїтів у XVII–першій половині XVIII ст. та їхнє значення для географії/Р. Лозинський // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2020. - №54. – С. 91-105. Режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/geography/article/view/11824/12193>
- Марчук С.* Європеїзм вищої освіти України: Юрій Дрогобич. / С.Марчук, І.Ковальчук // Методологічні та методичні проблеми викладання у сучасному освітньому процесі: матеріали доповідей (статей, тез) учасників/учасниць XI наук.-практ. інтернет-конф. (м. Луцьк, 29 листоп. 2022). Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж» – ВППО. 2022. 394 с. – С. 94-99. Режим доступу: <http://vippo.org.ua/files/school/2022-1680087175186409.pdf#page=95>

- Морозов А. Г.* Зарубіжна історіографія про Україну (від найдавніших часів до XVII ст.). / А. Г. Морозов, Н. В. Павлова // Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки. – 2018. - №1. – С. 101-110.
- Осталецька О. І.* Карта Magni Ducatus Lithvaniae... 1613 року у фонді сектора картографічних видань НБУВ як важливе джерело в історії картографування України/ О. І. Осталецька // Часопис картографії. - 2015. - №12. – С. 268-275. Режим доступу: https://web.archive.org/web/20220608001126/http://maptimes.inf.ua/CH_12/26.pdf
- Осталецька О. І.* Карти Запорозької Січі у фонді сектору картографічних видань НБВУ / О. І. Осталецька // Часопис картографії. - 2009. - Вип. 14. - С. 140-143. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2009_14_29
- Радул О. С.* Перші українські доктори: Юрій Дрогобич. / О. С. Радул // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – 2009. - №163. – С. 45-49. Режим доступу: <https://eprints.cdu.edu.ua/1727/1/163-45-49.pdf>
- Рутинський М.* Географія українських земель у науковій спадщині видатного німецького географа Антона Бюшінга / М. Рутинський // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2015. - Вип. 49. - С. 296-312. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2015_49_30
- Рутинський М.* Польські першоджерела історичної географії Галичини XVII – першої половини XX ст. / М. Рутинський // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2012. - Вип. 40(2). - С. 124-138. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2012_40%282%29_16
- Смірнов Ю. Б.* Картографування річок України в XVII – XVIII сторіччях / Ю. Б. Смірнов // Часопис картографії. - 2009. - Вип. 14. - С. 143-147. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2009_14_30
- Січинський В.* Чужинці про Україну. - Авгсбург, 1946 р. Режим доступу: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2FSichynskiy_i_Volodymyr%2FChuzhyntsi_pro_Ukrainu_vyd_1991.pdf
- Сосса Р.* Перші карти українських земель з політико-адміністративним поділом / Р. Сосса // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. — 2019. — Число 14. — С. 101-118. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182597/10-Sossa.pdf?sequence=1>
- Феняк М.* Становище української освіти в період XVI–початок XVII століття. Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2013/visnuk_122.pdf
- Холковська Т. Ю.* Експедиційні географічні дослідження та картографування території України у XVI-XVIII століттях / Т. Ю. Холковська // Фізична географія та геоморфологія. - 2013. - Вип. 2. - С. 304-307. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fiz_geo_2013_2_43
- Шаблій О.* Суспільна географія : у двох кн. Книга друга. Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства: [Вибрані праці] / Олег Шаблій. – Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2015. – 706 с- Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shablii_Oleh/Suspilna_heohrafiia_Knyha_2_Problemy_ukraino_znavstva_rehionalistyky_i_kraieznavstva.pdf?

Тема 5. Українська географія в часи входження України до складу різних імперій

Мета: всебічно охарактеризувати досягнення української географічної науки загалом та її окремих напрямків у період з ХІХ по кін. ХХ ст.

Завдання: аналізуючи доступні інформаційні джерела, підготувати реферат (10-20 стор.) на одну з наведених у переліку тем та захистити його, проілюструвавши презентацією; обрати напрямок географічних досліджень, описати історію його зародження, формування, розвитку; зазначити вчених-представників напрямку, їх науковий доробок, наукові школи, що сформувалися (якщо є), теоретичні розробки напрямку, прикладне значення результатів досліджень у обраному напрямку, важливість обраного напрямку для науки, освіти, господарства і суспільства, перспективи подальших досліджень.

Перелік питань, що розглядаються:

1. Палеогеографічні дослідження
2. Геоморфологічні дослідження
3. Метеорологічні і кліматологічні дослідження
4. Гідрологічні та океанологічні дослідження
5. Ґрунтознавчі дослідження
6. Біогеографічні дослідження
7. Ландшафтознавчі дослідження
8. Економіко-географічні дослідження
9. Суспільно-географічні дослідження
10. Геодезія і картографія

Рекомендовані джерела:

Атлас України й сумежних країв [Під Ред. В.Кубійовича], 1937
<https://archive.org/details/UkrAtlas/page/n5/mode/2up>

Влах М. Р. Історія географії: навч. посібник/ М.Р. Влах. - Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. - 338 с.

Войтків П. Ґрунтово-картографічні дослідження Українських Карпат / П. Войтків, С. Кравців // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2013. - Вип. 46. - С. 69-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2013_46_11

Гриневецький В. Т. Ландшафтознавство в Інституті географії Національної академії наук України / В. Т. Гриневецький, В. С. Давидчук, Л. М. Шевченко, Л. Ю. Сорокіна, В. М. Чехній, О. Г. Голубцов // Український географічний журнал. - 2017. - № 4. - С. 3-12. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UGJ_2017_4_3

Денисик Г. Розвиток комплексних природничих досліджень в Україні (частина друга) / Г. Денисик, О. Чиж, О. Ситник // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. — 2021. — Режим доступу:

- <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182607/06-Denysyk.pdf?sequence=1>
- Доценко А.І.* Визначний український вчений-економіст та географ Михайло Волобуєв (Волобуєв-Артемов)/ А.І. Доценко. – К.: РВПС України НАН України, 2005. – 32 с. - Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Dotsenko_Anatolii/Vyznachnyi_ukrainskyi_vchenyi-ekonomist_ta_heohraf_Mykhailo_Volobuiem_Volobuiev-Artemov.pdf?
- Єремія Г.* Оцінка внеску румуномовних учених у розвиток української географічної науки (на матеріалах Чернівецького університету) / Г. Єремія, С. Руденко // Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. - 2014. - Вип. 724-725. - С. 142-145. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnu_2014_724-725_32
- Жупанський Я.І.* Історія географії в Україні: Посібник. Видання друге, доповнене/Я.І.Жупанський. – К., 2006. – 275 с.
- Іванюк О.* Міста Наддніпрянської України наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст. у тревелогах англійських мандрівників. / О. Іванюк, А. Чкан//Київські історичні студії. – 2023. - вип.1. - №16. – С. 111–120. Режим доступу: <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2023.113>
- Іщук А. В.* Діяльність ВІГ Польщі з картографування західноукраїнських земель у період між Першою та Другою світовими війнами/ А. В. Іщук //Часопис картографії. - 2011. - №3. – С. 153-162. Режим доступу: https://web.archive.org/web/20220608001109/http://maptimes.inf.ua/CH_03/20.pdf
- Кокус В. В.* Роль науково-красназничих товариств України у розвитку регіональних геоботанічних досліджень в 20-х роках ХХ століття / В. В. Кокус // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Географія. - 2010. - Вип. 20. - С. 215-225. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_geogr_2010_20_33
- Комлев О. О.* Палеогеоморфологічне картографування в СРСР і в Україні. / О. О. Комлев //Часопис картографії. - 2008. - №13. – С. 142-147. Режим доступу: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I=&S21STR=%D0%9670354%2F2008%2F13#gsc.tab=0
- Косовець О. О.* Срезневський Борис Ізмаїлович - видатний вчений, академік, організатор метеорологічної служби в Україні / О. О. Косовець, П. С. Лозовіцький // Український географічний журнал. - 2018. - № 2. - С. 12-16. - Режим доступу: <https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/ugj-2018-2-12-16.pdf>
- Костриця М. Ю.* А. М. Краснов — фундатор Харківської науково-краєзнавчої школи // Часопис соціально-економічної географії: Зб. наук. праць Харківського національного університету. — 2007. — № 2(1). — С. 211—216. Режим доступу: http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Chasopys-21_2007-1.pdf
- Костриця М.Ю.* України не соромився, Україною – гордився. (Миклухо-Маклай і Україна)/ М.Ю. Костриця, В.І. Тимошенко. – Житомир-Малин.: Житомирське науково-краєзнавче Товариство дослідників Волині, Малинське районне об'єднання Всеукраїнського товариства «Проміт» ім. Т.Г.Шевченка, 1996. – 32 с. - Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kostritsia_Mykola/Ukrainy_ne_soromyvsia_Ukrainoiu_hordyvsvia_Myklukho-Maklai_i_Ukraina.pdf?
- Кубійович В.* Географія // Енциклопедія Українознавства. – Львів, 1993. – Т. 1. – С. 362–363. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/encycl/euii028.htm>
- Матвіїшина Ж. М.* Палеоґрунтознавство в Інституті географії Національної академії наук України / Ж. М. Матвіїшина // Український географічний журнал. - 2017. - № 1. - С. 12-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UGJ_2017_1_5

- Міхелі С.* Львівський ландшафтознавчий центр: історія, напрями досліджень, школи, персоналії [Електронний ресурс] / С. Міхелі // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2014. - Вип. 48. - С. 48-55. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2014_48_9
- Олійник Я. Б.* Зародження географічної науки в Україні / Я. Б. Олійник, Н. В. Краснопольська // Географія та туризм. - 2012. - Вип. 19. - С. 246-252. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2012_19_41
- Олійник Я. Б.* Проблеми становлення української географії / Я. Б. Олійник, Т. В. Нич // Географія та туризм. - 2014. - Вип. 27. - С. 169-173. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2014_27_24.
- Олійник Я.* Розвиток географічної науки в Україні в першій половині ХХ століття / Я. Олійник, Т. Нич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. - 2013. - Вип. 1. - С. 5-7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_geograf_2013_1_3
- Падюка Н.* Українці на етнічних картах першої половини ХІХ ст. / Н. Падюка // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. — 2015. — Число 13. — С. 232-244. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182553/15-Padiuka.pdf?sequence=1>
- Палієнко В. П.* Геоморфологія в Національній академії наук України / В. П. Палієнко, Р. О. Спиця, О. Б. Багмет // Український географічний журнал. - 2018. - № 3. - С. 3-15. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UGJ_2018_3_3
- Позняк С.* Проблеми ґрунтознавства і географії ґрунтів на сторінках "Вісника Львівського університету. Серія географічна" (1962–2012) / С. Позняк, Л. Мазник // Вісник Львівського університету. Серія : Географічна. - 2013. - Вип. 41. - С. 243-255. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2013_41_27
- Попельницька Н. О.* З історії дослідження ґрунтів північно-західного Причорномор'я (1957-1961 рр.)/ Н. О. Попельницька // Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. - 2015. – том. 20. - №4(27). – С. 112–118. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2015.4\(27\).67467](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2015.4(27).67467)
- Руденко В.* Професор Мирон Кордуба: географічна спадщина/ В.Руденко, К.Грек //Науковий вісник Чернівецького університету : Географія. - 2020. - №795. – С. 20-23. Режим доступу: <https://geochnu.top/index.php/journal/article/view/47>
- Руденко В.* Суспільно-географічні праці академіка Аркадія Жуковського в англomовній «Encyclopedia of Ukraine» (vol. I-v, 1984-1993)/ В. Руденко, А. Пирогівська // Часопис соціально-економічної географії. - 2016. - № 2 (19). С. -140-143. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2015-19-24>
- Руденко Л. Г.* Розвиток картографічного напряму досліджень в Інституті географії НАН України / Л. Г. Руденко, А. І. Бочковська // Український географічний журнал. - 2018. - № 1. - С. 3-10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UGJ_2018_1_3
- Рудницький С.* Огляд національної території України. - Берлін, Бібліотека "Українського Слова", 1923. С. 142 с. Режим доступу: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/25632/file.pdf>
- Сарнавський С.П.* Ретроспективний аналіз досліджень річкової мережі лівобережжя Середнього Дніпра від періоду систематизації інформації про річки до періоду комплексних досліджень (ХІХ ст. – поч. ХХІ ст.) / С.П. Сарнавський, В.В. Гребінь // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія., - 2022. - № 3(65). - С. 24-56. DOI: <https://doi.org/10.17721/2306-5680.2022.3.3>.
- Смирнов І.* Олена Степанів – офіцер УСС та УГА, український дипломат, географ, геологіст/ І. Смирнов, О. Любіцева, Чж. Цуй // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. - 2021. - Вип. 78. - С. 19-25. - Режим доступу: <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2021.78-79.3>

- Смирнов І. Олена Степанів: внесок у розвиток туризму, географії і геології в Україні/ І. Смирнов, О. Любіцева//Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. - 2021. - том 4(1). - С. 74-90. Режим доступу: <http://tourism.knukim.edu.ua/article/view/235151>*
- Сосса Р. Каталог австрійських топографічних карт українських земель (1870–1918 рр.) / Р. Сосса, Н. Падюка, Т. Огородник // Історико-географічні дослідження в Україні: 36. наук. пр. — 2012. — Число 12. — С. 155-162. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/54241/11-Sossa.pdf?sequence=1>*
- Стеценко Є. І. Концепція геосфер і земних оболонок у науковій спадщині академіка В. І. Вернадського / Є. І. Стеценко, П. Г. Шищенко // Український географічний журнал. - 2018. - № 4. - С. 3-9. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UGJ_2018_4_3*
- Тригуб В. Ґрунтознавство в Одеському університеті: від зародження до сьогодення / В. Тригуб, Я. Біланчин, Н. Попельницька // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2017. - Вип. 51. - С. 358-369. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2017_51_36*
- Тригуб В. І. До питання періодизації ґрунтово-географічних досліджень півдня України/ В. І. Тригуб, Н. О. Попельницька // Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. - 2014. - том 19. - №(3(22)). - С. 168–178. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2014.3\(22\).40379](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2014.3(22).40379)*
- Фліз Д.П. Де ля. Альбоми / Д.П. Де ля Фліз. – К.: НАНУ, ун-т Альберта (Канада), Поліграфкнига., 1996. – Т.1 – 250 с. – (Серія «Етнографічно-фольклорна»); Т.2, 1999. – 688. Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0009003>*
- Хільчевський В.К. Нариси історії гідрохімії в Україні. – Київ: ДІА. – 2020. – 136 с. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/341121467_Narisi_istorii_gidrohimii_v_Ukraini_-_Kyiv_DIA_-_2020_-_136_s_vkladka_kol_fotoil_12_s_-_ISBN_978-617-7785-07-0_Essays_on_the_History_of_Hydrochemistry_in_Ukraine_-_Kyiv_DIA_-_2020_-_136_p*
- Хільчевський В.К. Національний гідрометеорологічний службі в Україні 100 років: роль випускників-гідрологів Київського університету імені Тараса Шевченка в її діяльності/ В.К. Хільчевський // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. - 2021. - № 2(60). - С. 49-73. DOI: <https://doi.org/10.17721/2306-5680.2021.2.6>.*
- Холковська Т. Ю. Польський дослідник Поділля Вавжинець Марчинський та його "Статистично-топографічний і історичний опис Подільської губернії" / Т. Ю. Холковська // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Географія. - 2011. - Вип. 22. - С. 96-99. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_geogr_2011_22_17*
- Чернов Б. О. Історіографія розвитку поняття "ландшафт" в географічній думці у 50-80-ті рр. ХХ ст. / Б. О. Чернов // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Географія. - 2011. - Вип. 22. - С. 51-56. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_geogr_2011_22_11*
- Шаблій О. Суспільна географія : у двох кн. Книга друга. Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства: [Вибрані праці] / Олег Шаблій. – Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2015. – 706 с- Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shablii_Oleh/Suspilna_heohrafiia_Knyha_2_Problemy_ukraino_znavstva_rehionalistyky_i_kraieznnavstva.pdf?*
- Шевченко В. О. Науково-дослідна лабораторія картографії та геоінформатики Київського національного університету імені Тараса Шевченка як осередок картографічної діяльності. / В. О. Шевченко // Часопис картографії. - 2008. - №13. – С. 187-194. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2008_13_35*
- Шевченко В. О. Осередок науково-дослідницької діяльності на кафедрі геодезії та картографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка (діяльність*

- до 2006 р.) / В. О. Шевченко // Часопис картографії. - 2011. - Вип. 2. - С. 181-191. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2011_2_22
- Шевчук С. М.* Комплексний аналіз дисертаційних робіт із суспільної географії в Україні (1936 – 2012 рр.) / С. М. Шевчук // Український географічний журнал. - 2015. - № 4. - С. 31-39. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UGJ_2015_4_7.
- Шевчук С. М.* Професор Кость Дубняк (1890–1948): повернення в українську географію / С. М. Шевчук // Історія української географії : Всеукр. наук.-теорет. часопис. – Тернопіль, 2011. – Вип. 24. – С. 11–17. Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/13982>
- Шевчук С.* Напрямки роботи та головні здобутки наукової школи українського науково-дослідного інституту географії та картографії (1927–1934)/ С. Шевчук// Часопис соціально-економічної географії. - 2015. – том 15(2). – С. 100-107. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2013-15-18>
- Шевчук, С. М.* Професор Кость Дубняк—теоретик української географії та викладач економічної географії Полтавського інституту народної освіти/С.М.Шевчук//Історична пам'ять. - 2012. - №27. – С. 154-160. Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=kdEmJJQAAAJ&pagesize=80&citation_for_view=kdEmJJQAAAJ:WF5omc3nYNoC

Семінарське заняття 6.

Тема 6. Географічні наука і освіта в незалежній Україні

Мета: всебічно охарактеризувати досягнення української географічної науки та освіти за часи незалежності України.

Завдання: аналізуючи доступні інформаційні джерела, підготувати усну доповідь доповнену презентацією на одну з наведених у переліку тем; *характеризуючи обраний центр географічної науки* зазначити які заклади науки і освіти розвивають географічні дослідження, які напрямки географічних досліджень розвиваються та проаналізувати науковий доробок конкретних науковців-географів, охарактеризувати діяльність відділення Українського географічного товариства і доробок місцевої наукової періодики географічного спрямування; *характеризуючи обраний напрямок географічних досліджень*, з переліку тих, які активно почали розвиватися за часів незалежності України, описати зародження, формування, розвитку обраного напрямку; зазначити вчених-представників напрямку, їх науковий доробок, публікаційну активність, теоретичні розробки напрямку, прикладне значення результатів досліджень у обраному напрямку, важливість обраного напрямку для науки, освіти, господарства і суспільства, перспективи подальших досліджень, внесок напрямку у географічні і суміжні науки.

Перелік питань, що розглядаються:

1. Київський центр розвитку географічної науки
2. Харківський центр розвитку географічної науки
3. Львівський центр розвитку географічної науки
4. Одеський центр розвитку географічної науки
5. Чернівецький центр розвитку географічної науки
6. Конструктивна географія
7. Геоєкологія
8. Географія туризму
9. Новітні напрямки соціальної географії (географія культури, географія релігії, урбогеографія)
10. Геополітика та країнознавство

Рекомендовані джерела:

- Біланюк В.* Наукові здобутки географічного факультету в 2001–2011 роках / В. Біланюк // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2012. - Вип. 40(1). - С. 3-10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2012_40%281%29_3
- Буяновський А. О.* Кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру Одеського університету – 55! / А. О. Буяновський, Є. Н. Красеха, В. І. Тригуб // Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. – 2022. - том 27. - №2(41). – С. 207–218. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2022.2\(41\).268763](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2022.2(41).268763)
- Влах М. Р.* Історія географії: навч. посібник/ М.Р. Влах. - Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. - 338 с.
- Вовк І.* Історія досліджень промислових комплексів вченими Львівської суспільно-географічної школи / І. Вовк // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2013. - Вип. 46. - С. 62-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2013_46_10
- Гайдай С. В.* Наукова та науково-методична діяльність професора Людмили Леонідівни Малишевої / С. В. Гайдай, С. О. Дем'яненко // Фізична географія та геоморфологія. - 2015. - Вип. 4(1). - С. 16-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fiz_geo_2015_4%281%29_6
- Гудзевич А. В.* Регіональні наукові школи як чинник забезпечення ефективної реалізації природничо-географічного знання [Електронний ресурс] / А. В. Гудзевич // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 4 : Географія і сучасність. - 2014. - №. 20. - С. 46-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_4_2014_20_8
- Дмитрук О. Ю.* Кафедра географії України: 20 років потому та 20 років вперед / О. Ю. Дмитрук // Фізична географія та геоморфологія. - 2015. - Вип. 4(1). - С. 7-10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fiz_geo_2015_4%281%29_4
- Жупанський Я.І.* Історія географії в Україні: Посібник. Видання друге, доповнене/Я.І.Жупанський. – К., 2006. – 275 с.
- Карабінюк М. М.* Розквіт Львівської школи гірського ландшафтознавства (присвячується пам'яті професора Анатолія Васильовича Мельника)/ М. М. Карабінюк, О. О. Буряник, З. В. Гостюк, Л.Я.Костів // Фізична географія та геоморфологія. – 2020. - Випуск 1-2 (99-100). – С. 73-84. Режим доступу: <https://phgg.knu.ua/pdf/43/1/phgg-2020-43-1.pdf>
- Ковальчук І.* Розвиток географічної науки у Львові за роки незалежності України: структура, наукові школи, здобутки, проблеми / І. Ковальчук // Вісник Львівського університету.

- Серія географічна. - 2013. - Вип. 46. - С. 172-185. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2013_46_23
- Кравчук Я.* Геоморфологія і палеогеографія у Львівському університеті (1961–2011) / Я. Кравчук // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2012. - Вип. 40(1). - С. 32-45. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2012_40%281%29_6
- Кукурудза С.* Ретроспективний аналіз та перспективні напрями досліджень кафедри раціонального використання природних ресурсів і охорони природи / С. Кукурудза // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2012. - Вип. 40(1). - С. 46-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2012_40%281%29_7
- Лозинський Р.* Кафедра географії України Львівського національного університету: становлення, етапи розвитку, напрями наукових досліджень / Р. Лозинський // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2012. - Вип. 40(1). - С. 54-62. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2012_40%281%29_8
- Лозинський Р. М.* Географічна освіта у вищих навчальних закладах України/ Р.М.Лозинський//Географія та туризм. - 2012. – вип.19. – С. 298-305. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2012_19_50
- Любіцева О. О.* Етапи формування туристичної освіти в Україні/ О. О. Любіцева // Географія та туризм. - 2012. - Вип. 20. - С. 4-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2012_20_3
- Любіцева О. О.* Історичний нарис розвитку країнознавчих досліджень на географічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка / О. О. Любіцева // Географія та туризм. - 2010. - Вип. 5. - С. 3-9. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2010_5_3
- Любіцева О.О.* Географія культури в структурі географічного знання в Україні/О.О.Любіцева, І.В.Кочеткова//Education and science in the period of global crises and conflicts in the 21st century: collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2023. 331 p. – pp. 25-33. DOI : 10.51587/9798-9895-14601-2023-016. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1Ok5IRXlrsO4INGOQ6_WKlXr7SRLnpVte/view
- Любіцева О.О.* Туристична освіта в Україні: варіанти післявоєнних змін/О.О.Любіцева, І.Г.Смирнов, Ж.І.Бучко, І.В.Кочеткова, Д.Ю.Гринюк//Освіта і наука в період глобальних криз та конфліктів у XXI столітті: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і наука в період глобальних криз та конфліктів у XXI столітті» (Київ, 08–09 грудня 2023 року). / упор. В. Шпак; за загальною редакцією С. Табачнікова. Київ: ДП «Експрес-об'ява», 2023. 196 с. – С. 22-31. DOI 10.51587/9786-1773-89285-2023-017 - Режим доступу: <https://www.eo.kiev.ua/resources/arhivMonographs/zbirka-naukov-mat.pdf#page=23>
- Мальська М.* Основні етапи та напрями розвитку кафедри туризму Львівського національного університету імені Івана Франка / М. Мальська, М. Рутинський // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2012. - Вип. 40(1). - С. 86-100. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2012_40%281%29_11
- Мальська М. П.* Історія становлення та сучасний розвиток туризмології у Львівському національному університеті імені Івана Франка / М. П. Мальська, І. Г. Пандяк // Географія та туризм. - 2015. - Вип. 34. - С. 26-36. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2015_34_5
- Мельник А.* Ландшафтні дослідження у Львівському університеті за останнє десятиріччя / А. Мельник, В. Петлін, С. Кукурудза // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2014. - Вип. 48. - С. 24-31. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2014_48_6
- Мельник А.* Основні напрями наукових досліджень кафедри фізичної географії Львівського національного університету імені Івана Франка у 1961–2011 роках / А. Мельник, Б.

- Муха // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2012. - Вип. 40(1). - С. 11-19. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2012_40%281%29_4
- Міхелі С. В. Одеський ландшафтознавчий центр: історія розвитку, напрями досліджень, результати. / С. В. Міхелі // Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. - 2015. - том. 19. - №3(22). - С. 189-197. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2014.3\(22\).40408](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2014.3(22).40408)
- Міхелі С. Львівський ландшафтознавчий центр: історія, напрями досліджень, школи, персоналії [Електронний ресурс] / С. Міхелі // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2014. - Вип. 48. - С. 48-55. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2014_48_9
- Міхелі С. Львівський ландшафтознавчий центр: історія, напрями досліджень, школи, персоналії / С. Міхелі // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2014. - Вип. 48. - С. 48-55. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2014_48_9
- Нагірна В. П. Розвиток суспільно-географічних досліджень в Інституті географії НАН України / В. П. Нагірна, Г. П. Підгрушний // Український географічний журнал. - 2018. - № 2. - С. 3-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UGJ_2018_2_3
- Олійник Я. Б. Географічному факультету – 85 років! / Я. Б. Олійник // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. - 2017. - Вип. 3-4. - С. 8-12. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_geograf_2017_3-4_3
- Олійник Я. Географічному факультету—80. / Я. Олійник // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. - 2012. - вип. 60. - С. 5-9. Режим доступу: <https://visnyk-geo.knu.ua/wp-content/uploads/2016/04/3-60.pdf>
- Олішевська Ю. А. Конструктивно-географічні дослідження: історія виникнення та сучасні завдання / Ю. А. Олішевська // Фізична географія та геоморфологія. - 2015. - Вип. 4(1). - С. 20-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fiz_geo_2015_4%281%29_7
- Петлін В. Кафедра конструктивної географії і картографії / В. Петлін, Є. Іванов // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2012. - Вип. 40(1). - С. 78-85. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2012_40%281%29_10
- Пилипенко Г. П. Комплексні фізико-географічні ландшафтні дослідження кафедри фізичної географії геолого-географічного факультету/ Г. П. Пилипенко, С. П. Тодорова // Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. - 2014. - том 19. - №3(22). - С. 179-188. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2014.3\(22\).40387](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2014.3(22).40387)
- Позняк С. Роль кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів у становленні наукової школи ґрунтознавства Західного регіону України / С. Позняк, О. Бонішко // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2012. - Вип. 40(1). - С. 63-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2012_40%281%29_9
- Попельницька Н. О. Розвиток ґрунтово-географічних досліджень в одеському університеті (1933-2015 рр.)/Н. О. Попельницька, В. І. Тригуб // Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. - 2016. - том 20. - №2(25). - С. 132-144. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2015.2\(25\).60259](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2015.2(25).60259)
- Черваньов І. Г. Дослідження рельєфу представниками харківської геоморфологічної школи. / І. Г. Черваньов // Український географічний журнал. - 2012. - №4. - С. 3-7. Режим доступу: https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-2012-4-03_0.pdf
- Чубрей О. С. Особливості становлення і розвитку географічної науки в Чернівецькому університеті в 50-х роках ХХ століття / О. С. Чубрей // Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. - 2014. - Вип. 724-725. - С. 200-203. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnu_2014_724-725_44
- Шаблій О. Географічне світобачення проф. О.Т. Ващенко: проекція на сучасність/ О. Шаблій, М. Влах // Часопис соціально-економічної географії. - 2018. - том 25. - С. 98-105. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2018-25-09>

- Шаблій О.* Наукова і науково-організаційна діяльність кафедри економічної і соціальної географії / О. Шаблій // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2012. - Вип. 40(1). - С. 20-31. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2012_40%281%29_5
- Шаблій О.* Суспільна географія : у двох кн. Книга друга. Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства: [Вибрані праці] / Олег Шаблій. – Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2015. – 706 с- Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shablui_Oleh/Suspilna_heohrafiia_Knyha_2_Problemy_ukraino_znavstva_rehionalistyky_i_kraieznavstva.pdf?
- Шевченко В. О.* Науково-дослідна лабораторія картографії та геоінформатики Київського національного університету імені Тараса Шевченка як осередок картографічної діяльності. / В. О. Шевченко // Часопис картографії. - 2008. - №13. – С. 187-194. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2008_13_35
- Шевченко В. О.* Осередок науково-дослідницької діяльності на кафедрі геодезії та картографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка (діяльність до 2006 р.) / В. О. Шевченко // Часопис картографії. - 2011. - Вип. 2. - С. 181-191. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2011_2_22
- Шерстюк Н.* 25 років з часу відновлення геолого-географічного факультету ДНУ: історія становлення та сьогодення/ Н. Шерстюк, В. Безуглий // Журнал геології, географії та геоecології. - 2016. – том 24(1). – С. 144-150. <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/111622>
- Шищенко П. Г.* Геоecологія у науково-освітньому вимірі / П. Г. Шищенко, О. П. Гавриленко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. - 2018. - Вип. 1. - С. 9-15. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_geograf_2018_1_4
- Шищенко П.* Геоecологічна парадигма у вищій освіті України. / П. Г. Шищенко, О. П. Гавриленко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія.–2019.–Вип, 1(74). – С. 18-23. Режим доступу: https://visnyk-geo.knu.ua/wp-content/uploads/2019/10/%d0%92%d1%96%d1%81%d0%bd%d0%b8%d0%ba_%d0%93%d0%b5%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%8f_%e2%84%9674_18-23.pdf
- Яценко Б.* Генеза політичної географії та геополітики/ Б. Яценко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія.–2021.– Вип. 80. – С. 14-17. Режим доступу: <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2021.80-81.2>
- Інтернет-ресурси* відповідних структурних підрозділів найбільш відомих закладів вищої освіти України.

Семінарське заняття 7.

Тема 7. Географічні школи в Україні

Мета: дослідити становлення та розвиток українських географічних наукових шкіл.

Завдання: аналізуючи доступні інформаційні джерела, підготувати реферат (10-20 стор.) на одну з наведених у переліку тем та захистити його, проілюструвавши презентацією; обрати одну з наукових шкіл, описати історію і соціальний контекст її зародження, охарактеризувати основні ідеї наукової школи, науковий внесок

вченого-засновника школи, дослідити діяльність і науковий доробок (зокрема основні наукові праці) найбільш відомих представників обраної наукової школи, важливість наукової школи для науки, освіти, господарства і суспільства, перспективи подальших досліджень.

Перелік питань, що розглядаються:

1. Максима Паламарчука
2. Олександра Маринича
3. Максима Веклича
4. Олега Шаблія
5. Олександра Топчієва
6. Ярослава Жупанського
7. Андрія Заловського
8. Генріха Швєбса

Рекомендовані джерела:

- До 100 – річчя з дня народження Заловського Андрія Петровича* // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. - 2015. - Вип. 1. - С. 100. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_geograf_2015_1_36
- Максим Федорович Веклич*/Уклад. Ж.М.Матвіїшина, В.І.Передерій, А.С.Івченко, С.П.Лармазиненко та ін.; відп.ред. Л.Г.Руденко; Інститут географії НАН України. – К.: Академперіодика, 2014. – 82 с. Режим доступу: <https://igu.org.ua/sites/default/files/igu-files/mono/veklych-mf.pdf>
- Мариняк Я. Олег Іванович Шаблій: горизонти модерної суспільної географії* // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія. Тернопіль : Тайп, 2020. № 2 (49). С. 21–35. Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/16339>
- Нагірна В. П.* Наукові засади територіальної організації суспільства у працях академіка ММ Паламарчука та їх актуальність у сучасних умовах (до 100-річчя від дня народження) / В. П. Нагірна // Український географічний журнал. - 2016. - №4. – С. 3-8. Режим доступу: https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ_2016_4_03-08.pdf
- О. М. Маринич: життя у служінні людям : до 95-річчя від дня народження* / упорядник В. І. Олещенко. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2015. – 352 с. Режим доступу: <https://www.geokyiv.org/pdf/Marynych.pdf>
- Олег Шаблій: Біобібліографічний покажчик* / Уклад.: М. Любицька, О. Вістьтак; Наук. ред. проф. І. Ковальчук; Авт. передм.: доц. О. Вістьтак; Редкол.: Б.Якимович, М. Білецький, І. Ровенчак, Г. Чопик. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 219 с. Режим доступу: <http://biography.nbuv.gov.ua/data/data/bibliogr/2031.pdf>
- Олександр Мефодійович Маринич – видатний український географ. До 100 річчя від дня народження. Фізична географія та геоморфологія.* – 2020. - Випуск 5-6 (103-104). – С. 7-11. Режим доступу: <https://phgg.knu.ua/pdf/43/3/phgg-2020-43-3.pdf>
- Олійник Я. Б.* Наукові школи як об'єкт дослідження в історії географії / Я. Б. Олійник, С. М. Шевчук // Історія української географії : Всеукр. наук.-теорет. часопис. – Тернопіль, 2013. – Вип. 27. – С. 23–32. Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/13986>

- Руденко Л. Г. До 100-річчя від дня народження А. П. Золовського / Л. Г. Руденко // Український географічний журнал. - 2015. - № 3. - С. 70. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UGJ_2015_3_13
- Топчієв Олександр Григорович: Біобібліографічний покажчик/ ОНУ ім. І.І.Мечникова. Наук. б-ка; Упорядники: С.О.Мерзлякова, В.В.Самодурова; Автори вступ.ст.: І.І.Кондратюк, О.І.Полоса; Бібліогр.ред.: М.О.Подрезова. – Одеса: Астропринт, 2006. Режим доступу: <http://biography.nbuv.gov.ua/data/data/bibliogr/2036.pdf>
- Шевчук С. Наукова школа академіка Максима Мартиновича Паламарчука (до 100-річчя з дня народження вченого) / С. Шевчук // Часопис соціально-економічної географії. - 2017. - Вип. 22. - С. 124-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chseg_2017_22_22.
- Шевчук С. Концептуальні підходи до вивчення наукових шкіл суспільної географії в Україні / С. Шевчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. - 2017. - № 1. - С. 9-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUg_2017_1_4.
- Шевчук С. Напрямки роботи та головні здобутки наукової школи Українського науково-дослідного інституту географії та картографії (1927–1934). / С. Шевчук // Часопис соціально-економічної географії. – 2013. - №15. – С. 100-107. Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=kdEmJJQAAAAJ&pagesize=80&citation_for_view=kdEmJJQAAAAJ:YOwf2qJgpHMC
- Шевчук С. Становлення академічної школи української суспільної географії (1918 – 1964 рр.) / С. Шевчук // Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. — Тернопіль, 2015. — Випуск 31. — С. 12-23. Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7593>
- Я хотів бути географом: До 70-річчя з дня народження Ярослава Івановича Жупанського / упоряд. К. Й. Кілінська. - Чернівці : Рута, 2004. - 59 с.
- Яроменко О. Теоретико-методологічні основи дослідження становлення наукової школи М.М. Паламарчука. / О. Яроменко // Наукові записки. - 2005.-№1. - С. 3-8. Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25178/1/Yaromenko.pdf>

Семінарське заняття 8.

Тема 8. Визначні вітчизняні географи

Мета: дослідити внесок найбільш відомих українських науковців у розвиток вітчизняної географії

Завдання: аналізуючи доступні інформаційні джерела, підготувати усну доповідь доповнену презентацією на одну з наведених у переліку тем; дослідити життєвий шлях та творчість визначних українських географів, охарактеризувати їх внесок у розвиток вітчизняної географії, вплив їхнього наукового доробку на формування сучасних наукових поглядів.

Перелік питань, що розглядаються:

1. Творчість С. Рудницького
2. Творчість В. Кубійовича
3. Творчість П. Тутковського
4. Творчість К. Воблого
5. Творчість М. Щербаня
6. Творчість Н. Вернандер
7. Творчість М. Пістуна
8. Творчість Г. Міллера
9. Творчість К. Геренчука

Рекомендовані джерела:

- Академік Степан Рудницький* - основоположник української географічної науки: збірник наукових праць / Львівський державний університет ім. І.Франка, кафедра економічної і соціальної географії, Львівський відділ українського географічного товариства, Наукове товариство ім. Шевченка, Комісія географії; відп. ред. О. І. Шаблій. – Львів: Львів. держ. ун-т ім. І. Франка, 1994. – 136 с. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00003822
- Білоніжка П. М.* Павло Тутковський – видатний український учений, організатор науки, педагог (до 150-річчя від дня народження)/П. М. Білоніжка//Вісник Львівського Університету. Серія геологічна. - 2008. - Вип. 22. - С. 169–173. – Режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/geology/article/viewFile/3437/3473>
- Володимир Кубійович:* у 2-х т. Т. 2: Роздуми. Вибрані листи; Українська академія друкарства / упорядн. проф. О. Шаблій. Париж; Львів: Фенікс, 2000
- Гудзеляк І.* Геоурбаністичні дослідження Володимира Кубійовича. Режим доступу: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/%D0%93%D0%95%D0%9E%D0%A3%D0%A0%D0%91%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%86-%D0%94%D0%9E%D0%A1%D0%9B%D0%86%D0%94%D0%96%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF-%D0%92%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%9C%D0%98%D0%A0%D0%90-%D0%9A%D0%A3%D0%91%D0%86%D0%99%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%A7%D0%90.pdf>
- Історія української географії.* Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. — Тернопіль, 2017. — Випуск 36. — 155 с. Режим доступу: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%BE-%D0%B3%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%97%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_2017.pdf
- Коблош В. В.* Внесок професора Н. Б. Вернандер у створення класифікації і номенклатури ґрунтів України / В. В. Коблош // Історія науки і техніки. - 2018. - Т. 8, Вип. 1. - С. 127-138. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ictnt_2018_8_1_15
- Ковалевська О.* Видання підручника з географії для українських гімназій (за матеріалами листування Степана Рудницького та Валентина Отамановського) / О. Ковалевська // Історіографічні дослідження в Україні: 36. наук. пр. — 2017. — Вип. 27. — С. 18-29. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/160072>
- Кукурудза С.* Визначна постать української географії - професор Каленик Іванович Геренчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім.

- Володимира Гнатюка. Сер. Географія. Тернопіль : ТНПУ, 2004. Вип. 3. С.202-206.
Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/26245/1/Semen.pdf>
- Любіцева О.* Внесок С. Рудницького у розвиток геокультурних досліджень. / О.Любіцева //Часопис соціально-економічної географії. Міжрегіональний збірник наукових праць.–Харків, 2007. – С. 39-40. Режим доступу: http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Chasopys-32_2007-1.pdf
- Михайло Ілліч Щербань* (23.02.1921 - 21.08.2000) [Текст] / Українське географічне товариство; упоряд. О. М. Маринич, Л. Г. Руденко. - К. : ВГЛ Обрії, 2003. - 110 с. - (Серія "Видатні географи України")
- Міщук С. М.* Волинь в біографії і творчості Павла Тутковського (кінець XIX – початок XX ст.) / С. М. Міщук, Г. А. Міщук // Українська біографістика. - 2015. - Вип. 12. - С. 148-162. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ubi_2015_12_9
- Муніч Н.В.* Освітній потенціал наукового спадку Павла Тутковського у змісті шкільної географічної освіти / Н.В.Муніч, А.О.Логінова// Подільські читання. – 2018. – С. 473-479.
Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/721786/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8C%20%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-2018-474-480.pdf>
- Нагорна Л.* Доля вченого: надії та розчарування Степана Рудницького / Л. Нагорна // Регіональна історія України. - 2018. - Вип. 12. - С. 305. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/reisuk_2018_12_13
- Осталецька О. І.* Картографічний спадок Володимира Кубійовича у фонді сектору картографії НБУВ./ О. І. Осталецька // Часопис картографії. – 2016. - №13. – С. 160-168.
Режим доступу: https://web.archive.org/web/20220608001022/http://maptimes.inf.ua/CH_13/17.pdf
- Пістун М. Д.* Географія у моєму житті [Текст] : (До 70-річчя від дня народження) / М. Д. Пістун ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Географічний факультет. Кафедра економічної і соціальної географії. – К., 2003. - 56 с.
- Пістун М. Д.* К.Г. Воблій – видатний український економіко-географ, один із перших академіків Української академії наук. / М. Д. Пістун//Український географічний журнал. – 2017. - №3. – С. 3-9. Режим доступу: https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ_2017_3_03-09.pdf
- Пістун М. Д.* Костянтин Григорович Воблій – видатний український економіко-географ/за ред. чл.-кор. НАН України Л.Г.Руденка. – К., 2006. – 36 с. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Pistun_Mykola/Kostiantyn_Hryhorovych_Voblyi_vydatnyi_u_krainskyi_ekonomiko-geohraf/
- Професор Володимир Кубійович* / [упоряд. О. Шаблій]. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006.
- Рубльов О.* Фундатор української географічної науки: Степан Рудницький — людина й учений / О. Рубльов // Регіональна історія України. - 2018. - Вип. 12. - С. 207. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/reisuk_2018_12_12
- Рудницький С. Л.* Листування Степана Рудницького: [збірка листів] / Степан Львович Рудницький ; Наук. т-во ім. Т. Шевченка ; упоряд., вступ. стаття і прим. Павло Штойко ; відп. ред. Олег Купчинський. – Львів : Наукове тов-во ім. Шевченка, 2006. – 433 с.
Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Rudnytskyi_Stepan/Lystuvannia_Stepana_Rudnytskoho.pdf?PHPSESSID=8b4dj5pukkm62ja5kovd8h595
- Трубчанинов С. В.* Відомий географ – уродженець Поділля Каленик Геренчук / С. В. Трубчанинов // Освіта, наука і культура на Поділлі. - 2015. - Т. 22. - С. 431-436. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Onkp_2015_22_36

- Цюцюра Л.* Значення "Стінної фізичної карти України" С. Рудницького у розвитку української національної географії і картографії / Л. Цюцюра // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2009. - Вип. 36. - С. 314-320. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2009_36_42
- Часопис соціально-економічної географії.* – 2007. – Випуск 3 (2). – 224 с. Режим доступу: http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Chasopys-32_2007-1.pdf
- Шаблій О. І.* Академік Степан Рудницький: фундатор української географії. – Львів: Львівський держ. університет ім. І. Франка, 1993

Основні віхи формування географічної науки та освіти України.

1804 р.	Заснування кафедри статистики і географії Держави Російської в Харківському імператорському університеті (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна).
1817 р.	В м. Одеса був заснований Рішельєвський ліцей – навчальний заклад університетського типу, в якому був сформований географічний клас.
1838 р.	При фізико-математичному відділенні філософського факультету Київського університету Св. Володимира засновано кафедру астрономії (згодом перейменована у кафедру астрономії та геодезії).
1851 р.	Почала діяти Комісія для опису губерній Київського навчального округу у складі якої функціонував географічний відділ.
1865 р.	Заснування кафедри фізики та фізичної географії в складі природничого відділення Імператорського Новоросійського університету (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова).
1873 р.	У Києві утворено Південно-західний відділ Російського географічного товариства.
1876 р.	Ліквідація Південно-Західного відділу Російського географічного товариства.
1883 р.	В наслідок реорганізації створено кафедру загальної географії та антропології в складі природничого відділення Імператорського Новоросійського університету, що з 1921 р. іменувалася кафедрою фізичної географії та геології і перебувала у складі Одеського інституту народної освіти. Засновано кафедру географії при філософському факультеті Львівського університету.
1889 р.	Створення кафедри фізичної географії (з 1989 р. - фізичної географії та картографії) у Харківському університеті.
1891 р.	Створення кафедри фізичної географії (з 1995 р. – кафедра фізичної географії та геоекології) на фізичному факультеті Київського університету.
1907 р.	Відкриття географічної лабораторії у Чернівецькому університеті.
1917 р.	З метою підготовки вчителів географії створено Київський географічний інститут при Київському університеті.

1919 р.	Київський географічний інститут приєднано до фізико-математичного факультету Київського університету.
1921 р.	Заснування кафедри економічної та соціальної географії у складі Одеського інституту народного господарства.
1927 р.	Заснування Українського науково-дослідного інституту географії та картографії у м. Харкові.
1928 р.	В наслідок реорганізації створено кафедру фізичної географії (з 1990 р. - фізичної географії та природокористування) у складі Одеського інституту народної освіти, що згодом стала частиною географічного факультету нововідновленого Одеського державного університету.
1933 р.	Заснування географічного відділення на базі кафедр фізичної географії, економічної географії, геодезії (з 1944 р. - геодезії та картографії) в структурі геолого-географічного факультету Київського університету. У складі Київського інституту народної освіти імені М.П.Драгоманова відкрито географічний відділ, що невдовзі реорганізовано у географічний факультет (з 2022 р. – складова Природничого факультету). Відкрито географічний факультет (з 1951 у структурі природничо-географічного, що з 2009 р. називається факультетом природничих наук) у складі Донецького інституту народної освіти (Луганський національний університет імені Тараса Шевченка).
1934 р.	Відкрито географічний факультет у Таврійському університеті. Засновано кафедру економічної географії (з 2002 р. - соціально-економічної географії і регіонознавства) на геолого-географічному факультеті (нині – факультет геології, географії, рекреації і туризму) Харківського університету. На базі кафедр фізичної географії і геології та кафедри економічної географії Одеського інституту народного господарства створено географічний факультет Одеського державного університету у складі кафедри фізичної географії і геології, економічної географії, метеорології і гідрології, геодезії і картографії, геології, мінералогії і петрографії. Ліквідація Українського науково-дослідного інституту географії та картографії у м. Харкові.
1937 р.	Відкрито геолого-географічний факультет в Дніпропетровському державному університеті.

1939 р.	Географічний факультет функціонує у складі Одеського державного університету.
1940 р.	Створено кафедру економічної географії (з 2000 р. - економічної географії та екологічного менеджменту) на географічному факультеті Чернівецького університету.
1944 р.	Виокремлення географічного факультету Київського університету у окремий структурний підрозділ. Запрацював географічний факультет Чернівецького державного університету. Створено кафедри економічної і соціальної географії (від 2023 р. - імені професора Олега Шаблія) та фізичної географії (нині - геоекології і фізичної географії) на геолого-географічному факультеті Львівського університету.
1945 р.	Створено географічний факультет Львівського університету. Започатковано кафедру геології та географії у Криворізькому педінституті. Створено кафедру фізичної географії (нині - фізичної географії, геоморфології та палеогеографії) на географічному факультеті Чернівецького університету.
1947 р.	Відкриття Української філії Всесоюзного географічного товариства, яка об'єднала усі наявні на той час осередки об'єднань географів в Україні.
1949 р.	Засновані кафедри геоморфології (з 2004 р. – кафедра землезнавства та геоморфології), гідрології суші (з 2002 р. - гідрології та гідроекології) і метеорології та кліматології на географічному факультеті Київського університету.
1950 р.	Створено кафедру геоморфології (з 2000 р. — кафедра геоморфології і палеогеографії) на географічному факультеті Львівського університету.
1952 р.	Об'єднання географічного і геолого-грунтового факультетів Одеського університету у геолого-географічний факультет.
1958 р.	Українське географічне товариство одержало статус науково-громадського об'єднання при Академії наук УРСР Почав виходити у світ журнал «Вісник Київського університету. Серія Географія»

1959 р.	Розформування геолого-географічного факультету в Дніпропетровському державному університеті.
1964 р.	В Інституті геологічних наук АН УРСР було створено сектор географії з відділами економічної географії, фізичної географії та картографії. Проведено I-й з'їзд Географічного товариства УРСР, що став одним з перших на терені СРСР.
1967 р.	Відкрито кафедру ґрунтознавства і географії ґрунтів (нині - географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру) у складі геолого-географічного факультету Одеського університету.
1974 р.	Створено природничо-географічний факультет у Луцькому державному педінституті імені Лесі Українки.
1976 р.	Створення кафедри географії в складі природничо-географічного факультету Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.
1986 р.	Відновлення кафедри географії у Дніпропетровському державному університеті. Створення географічного факультету у складі Криворізького державного педінституту, що у 2017 р. влився до факультету географії, туризму та історії.
1988 р.	Створено кафедру раціонального використання природних ресурсів і охорони природи на географічному факультеті Львівського університету.
1989 р.	Видання 1-го тому «Географічної енциклопедії України».
1990 р.	Відновлення геолого-географічного факультету у Дніпропетровському державному університеті. Створено географічний факультет у структурі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Створено кафедру географії України на географічному факультеті Львівського університету, що стала першою кафедрою такого спрямування в історії географічної освіти та науки України Створено кафедру країнознавства та туризму на географічному факультеті Київського університету, стала першою в Україні кафедрою з підготовки фахівців з вищою освітою для туризму і першою, яка розпочала підготовку географів-країнознавців.

	Створено кафедру географії України і картографії (з 2009 р. - географії України та регіоналістики) на географічному факультеті Чернівецького університету.
	Видання 2-го тому «Географічної енциклопедії України».
1991 р.	На базі відділення географії Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна створено Інститут географії АН України.
1992 р.	Заснування Українського географічного журналу.
1993 р.	Створено кафедру географії ґрунтів (з 2000 р. - ґрунтознавства і географії ґрунтів) на географічному факультеті Львівського університету.
	У результаті реорганізації на базі природничо-географічного факультету Волинського державного університету було створено три факультети, серед яких географічний.
	Видання 3-го тому «Географічної енциклопедії України».
1995 р.	Створено кафедру географії України на географічному факультеті Київського університету.
2000 р.	Від кафедри геоморфології географічного факультету Львівського університету відокремилась кафедра конструктивної географії і картографії.
	1989-1993 роках тритомної «Географічної енциклопедії України», яка стала першою багатотомною тематичною енциклопедією в Україні, а у 2001-2007 роках, на виконання Указу Президента України від 01 серпня 2001 року №574/2001 – Національного атласу України.
2003 р.	Створено кафедру туризму на географічному факультеті Львівського університету.
	Створено кафедру географії та менеджменту туризму на географічному факультеті Чернівецького університету.
2004 р.	Створено природничо-географічний факультет (з 2021 р. реорганізовано у факультет географії, історії та туризму) у Міжнародному економіко-гуманітарному університеті ім. академіка Степана Дем'янчука в м.Рівне.
2005 р.	Створено географічний факультет в Ужгородському національному університеті.
2007 р.	Видано «Національний атлас України».

Навчальне видання

МАСЛЯК Петро Олексійович
КОЧЕТКОВА Ірина Валентинівна

**РОЗВИТОК ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ
ТА НАУКИ В УКРАЇНІ**

навчально-методичний комплекс
для студентів спеціальності 014 Середня освіта
освітньої програми «Географія»

Електронне видання